

Oponentský posudek diplomové práce Bc. Jany Bílkové

Název diplomové práce: *„Bylanská kultura na území Prahy na základě vyhodnocení pohřebišť z Ďáblic a Suchdola. Bylany culture on the territory of Prague on the basis of evaluation of the burial grounds at Ďáblice and Suchdol“*, 108 stran, z toho 64 stran textu, 31 obrázků. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro archeologii, Praha 2017.

Materiálovou základnou diplomové práce Jany Bílkové se staly čtyři etapy drobných záchranných archeologických výzkumů na lokalitě Praha-Ďáblice, na které bylo mezi lety 2000 až 2004 při výstavbách rodinných domů a infrastruktury prozkoumáno 10 hrobů bylanské kultury. Do analýzy byl zahrnut rovněž ojedinělý hrob prozkoumaný za podobných okolností v roce 2003 na lokalitě Praha-Suchdol. Autorka vychází z nálezových zpráv zhotovených vedoucím výzkumu (Michal Kostka, MHMP). Cíle předložené práce spočívaly v několika základních rovinách: a) vyhodnotit movité a nemovité nálezy ze zmíněných funerálních areálů; b) aplikovat a verifikovat aktuální způsob třídění hmotné kultury; c) ověřit platnost tradičně používaných kombinačních skupin hrobů; d) analýzou chudších hrobů a jejich kontextu nastínit možnosti postupu při hodnocení venkovského osídlení.

V principu lze práci rozdělit na čtyři hlavní části: metodologickou (kap. 1-4), analytickou (kap. 5-8), teoretickou (kap. 9) a katalogově-obrazovou (kap. 12). Úvodní partie jsou věnovány základnímu vymezení problematiky (kap. 2), v nichž autorka precizně formuluje metodiku celé práce. Třetí kapitola mohla být obohacena ještě o stručný přehled geomorfologie a přírodního prostředí obou lokalit.¹ Poté již autorka přistupuje k vlastní analýze pohřebního ritu. Vyjadřuje se k antropologickému určení zdejší populace, včetně možností, jak díky různým metodám přispět k otázce sociálního složení obyvatelstva (kap. 5.1.3). Zde však postrádám zásadní údaj a sice, z jaké analýzy autorka čerpá: není zde uveden ani autor antropologického určení, ani odkaz na příslušnou zprávu (cf. str. 20-21). Dále jsou hodnoceny parametry hrobových jam, konstrukce hrobů a způsoby uložení výbavy. Analyzované údaje řadí J. Bílková do tradičních kombinačních (dále jen KS) resp. nálezových skupin, přičemž správně poukazuje na problematiku zařazení některých hrobů do daných kategorií (kap. 5.1.7). Stručně hodnotí prostorové vztahy a situaci hrobu z Prahy-Suchdola (str. 28-29). Obsahem šesté kapitoly je typologické třídění movitých nálezů, nejprve keramických (kap. 6.1), poté kovových (kap. 6.2). Vzhledem k povaze obou pohřebišť, u nichž převládající složku hrobové výbavy představuje keramika, položila autorka správně důraz na tento typ nálezů. Vychází přitom z aktuálnějšího typologického systému, přičemž rozlišením dvou variant obohatila dílčím způsobem třídění hliněných kotoučů (str. 34-35). V souvislosti s keramikou solidně hodnotí její technologii, výzdobu a motivy. Střízlivým způsobem se vyjadřuje rovněž k doposud zcela otevřené otázce tuhování keramiky (str. 36), přičemž vychází z nejnovějších poznatků. Poukazuje rovněž na netypické otvory na keramických výrobcích. V další části práce analyzuje nepočtené kovové předměty. Typologická analýza nálezů jí posloužila k přesnějšímu chronologickému zařazení hrobů (kap. 7). V závěru analýzy stručně zhodnotila vývoj d'áblického pohřebiště (kap. 8).

Poměrně obsáhlá devátá kapitola se věnuje teoretickým otázkám spjatým s pohřebním ritem doby halštatské. Při studiu společenského uspořádání bylanské kultury (str. 46-50) dospívá ke zcela oprávněnému názoru, že v modelu sociální stratifikace je vedle elitních a na opačném spektru stojících podřízených vrstev společnosti nutno počítat i s přítomností jakési „střední vrstvy“ (str. 55). Tuto tezi potvrdily mj. i nedávná pozorování učiněná v SZ Čechách dokládající existenci komorových konstrukcí u hrobů KS II (cf. Půlpán – Reszczyńska 2013).

¹ Tyto informace chybí tím spíše, že se autorka v dalším sledu věnuje vzájemnému vztahu pohřebišť a sídlištních areálů, u nichž lokální environmentální podmínky sehrávají obzvlášť významnou roli (cf. str. 50-55).

Dostí vzácný počín v rámci studia české doby halštatské představuje autorčin nástin vztahu obou základních areálů lidských aktivit, tj. pohřebišť a sídlišť (str. 50-55). Jana Bílková v teoretických částech práce prokazuje pochopení složité a poněkud opomíjené problematiky sídlištní komponenty při zachování zdravé míry kritického smýšlení a přístupu.

Neoddělitelnou součástí práce je přehledně strukturovaný a dobře formalizovaný katalog movitých a nemovitých nálezů, jež obsahuje veškerá základní data (str. 69-94). Katalog mohl být doplněn ještě o odkaz na příslušnou obrazovou tabulku, který by čtenáři zjednodušil práci s verifikací souboru. Součástí přílohy je i vyhovující obrazová dokumentace (obr. 1-31). Kresebné tabulky keramických a kovových artefaktů, jež jsou vlastní prací autorky, jsou na kvalitní úrovni. Nicméně bych ocenil poněkud lépe vyvedený plán s pohřební a sídlištní komponentou na lokalitě Praha-Ďáblice (obr. 30).

Z formálního hlediska je práce přehledně strukturovaná, ze stylistického hlediska psána srozumitelným jazykem, přičemž autorka prokazuje znalost standardně používané terminologie a typologie. Uspokojivá je i autorčina znalost starší, ale i zcela nedávno publikované literatury na téma středoevropské doby halštatské. Ocenit lze především erudici nejnovějších nepublikovaných prací obhájených na archeologických katedrách (např. Babušková 2015; Lorencová 2014; Prokopová 2007; Veselá 2007; Vitovcová 2009; citace viz v práci). Velké výhrady lze však bohužel mít ke způsobu citování, a to nejen vzhledem k četným technickým nedostatkům (chybějící kurzíva na mnoha místech práce), ale i hojným nepřesným či zcela chybným citacím (např. „*Lutovský – Smejtek 2*“: str. 23; „*Koutecký 1868*“: str. 29; „*Beneš*“: str. 33; „*Veselá, 7*“: str. 51; „*Lutovský*“: str. 55). V mnoha případech se citované statě nevyskytují v soupisu literatury (např. Višková et al. 2012: str. 21; Beneš 1972: str. 50; Jeřáb – Kašpar – Kováčik 2005: str. 52; Čtverák et al. 2003: str. 52). Nepřesný citační systém tak bohužel úroveň práce poněkud snižuje. Jinak celkově dobře napsanému textu ubírají na kvalitě i četné překlepy a jazykové nedotaženosti, kterým se dalo snadno vyvarovat (např. „*zlomek železného tyčinky*“: str. 25; „*pohřebených*“: str. 28; „*s vpichv*“: str. 31; „*polokulturní*“: str. 36 a 51; „*Z dáblic*“: str. 34; „*V dáblicích*“: str. 37; „*podrdhlí*“: str. 38 aj.).

Již při zpracování pohřebišť v Tišicích prokázala Jana Bílková (2014) základní znalosti při práci s nelehkou tematikou pohřebního ritu doby halštatské. S povděkem lze kvitovat, že badatelský posun je v recenzované stati zřejmý nejen po metodologické stránce, ale též při analytické práci s materiálem, stejně jako v rovině kladených teoretických otázek. Odbornou způsobilost prokazuje autorka při typologickém třídění keramického inventáře kultury bylanské, přičemž lze vyzdvihnout, že se neopírala jen o tradiční systémy, ale do výrazné míry přihlédla i k novějším pracím. Nepřímo tak přispěla k potvrzení, že typologicko-chronologický systém vystavený na inventářích ze SZ Čech lze s úspěchem aplikovat i na materiály z pražské oblasti.

Diplomová práce J. Bílkové poukazuje na stále aktuální a palčivé vědecké postuláty spjaté s bylanskou kulturou, s nimiž je nutno se postupně vyrovnávat: a) potřebu zpracování moderně zkoumaných hrobů a pohřebišť (a to i přesto, že pocházejí nejčastěji ze ZAV poškozených stavbou); b) potřebu zpracování a analyzování sídlištních celků, pokud možno hodnocených v kontextu chronologicky současných funerálních areálů. Přínosem práce je, že se po delší době jedná o moderně zkoumanou a odpovídajícím způsobem analyzovanou část birituálního pohřebišť kultury bylanské, kterýchžto publikovaných celků je doposud poskrovnu. Dalším pozitivem je, že autorka disponovala nejen lépe vybavenými kostrovými resp. birituálními hroby, ale měla možnost zpracovat i spoře vybavené žárové pohřby, což jí ve výsledku umožnilo vyjádřit se nejen k problematice KS, ale i k sociální struktuře pohřbených. V tomto ohledu lze za nejpřínosnější považovat její hodnocení pražské oblasti s ohledem na výskyt KS, z něhož jasně vyplývá, že nejspíšeji vybavené žárové hroby (KS III)

tvoří nejpočetnější složku na pohřebištích dané oblasti (str. 49, obr. 29). Tento závěr představuje důležitý příspěvek do diskuze o struktuře pohřebišť doby halštatské.

Jana Bílková zpracovala a analyzovala dvojici významných pohřebišť ležících v srdci jedné z hlavních oikumen bylanské kultury. Zpracované pohřebiště z Prahy-Ďáblic představuje solidní archeologický pramen nadto s dalším eventuálním výpovědním potenciálem. Díky přítomnosti přílehlých sídlištních areálů se zde nabízí poměrně vzácná možnost provést tolik potřebnou srovnávací typologicko-chronologickou analýzu nálezů (cf. str. 51). Nezbyvá než věřit, že se autorka tohoto nelehkého úkolu napříště zhostí.

Předložená diplomová práce splňuje kritéria kladená na tento typ prací a doporučuji ji k obhájení. Po redakčně-technických korekturách lze doporučit k publikování v některém z odborných periodik.

Navrhovaná klasifikace: výborně (1).

V Mostě, dne 26. 8. 2017

Mgr. Marek Půlpán

oponent

Literatura:

Bílková, J. 2014: Vyhodnocení pohřebního ritu období Ha/LT z lokality Tišice (okr. Mělník). Evaluation of the Ha/LT funeral rites at Tišice (district Mělník). Bakalářská práce, Ústav pro archeologii FF UK, Praha.

Půlpán, M. – Reszczyńska, A. 2013: Chamber graves of the Bylany culture (Ha C – Ha D 1) in north-western Bohemia. Problematyka grobów komorowych kultury bylańskiej (Ha C – Ha D1) w północno-zachodnich Czechach. In: Kadrow, S. (ed.): *Analecta Archaeologica Ressoviensia* 8, *Funerary Archaeology, Archeologia funeralna, Rzeszów*, 173-235.